

Mediji i njihova uloga u nastavi

Kliček, Janja

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:856526>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-28**



Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)



SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
SMJER: IZVANREDNI STUDIJ BIBLIOTEKARSTVA
Ak. god. 2019. / 2020.

Janja Kliček

Mediji i njihova uloga u nastavi

Diplomski rad

Mentor: prof. dr. sc. Mihaela Banek Zorica

Zagreb, siječanj 2020.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

Janja Kicek

(potpis)

Zahvaljujem svojoj mentorici, prof. dr. sc. Mihaeli Banek Zorici, na svakom savjetu tijekom vođenja završnog rada.

Sadržaj

1. Uvod.....	6
2. Mediji.....	7
2.1. Definicija pojma medij.....	7
2.2. Definicija pojma multimedij.....	7
2.3. Medijska kultura i važnost medijske kulture.....	8
3. Mediji u nastavi.....	10
3.1. Podjela medija u nastavi.....	10
3.2. Načela uporabe medija u nastavi	12
3.3. Osposobljavanje školskog knjižničara za učinkovitu uporabu medija u nastavi.....	13
4. Didaktika medija.....	16
4.1. Didaktički kriteriji izbora medija usmjereni na učenika i školskog knjižničara.....	16
4.2. Didaktički kriteriji izbora medija usmjereni na medij i nastavne strategije.....	17
4.3. Didaktički kriteriji izbora medija usmjereni na ostale čimbenike.....	18
5. E- učenje.....	19
5.1. Škola za život i virtualna učionica.....	20
5.2. Virtualna školska knjižnica za vrijeme bolesti COVID-19.....	20
6. Važnost kritičkog vrednovanja medijskih sadržaja kod učenika.....	23
7. Kreativna radionica u nastavi školske knjižnice Varaždin.....	25
8. Rezultati radionice.....	25
9. Prikaz istraživanja prema Aniti Rončević o multimedijima u području obrazovanja u Hrvatskoj.....	27
9.1. Rezultati istraživanja o stavovima učitelja o značaju multimedija u nastavi.....	27
9.2. Zaključci istraživanja.....	31
10. Zaključak.....	33
11. Literatura.....	34
Popis slika.....	36
Popis tablica.....	37
Popis grafikona.....	38
Prilozi.....	39
Sažetak.....	40

Summary.....41

1. Uvod

Tema diplomskog rada je Uloga medija u nastavi. Temu sam izabrala tijekom rada u nastavi kao profesor filozofije, logike i etike. Medij kao nositelj i prenositelj informacija predstavlja izvor za učenje, ali i sredstvo uz kojeg učenici uče. U suvremenoj nastavi traže se nova i bolja rješenja poučavanja i učenja kako bi se stvorila sve veća učinkovitost nastave. Upravo zbog toga će se u ovom radu ispitati uloga medija u nastavi.

Kao cilj ovog rada, prikazat će se korištenje medija u nastavi kao jednog od načina za razvijanje informacijske pismenosti kod učenika. Prikazat će se neka istraživanja vezana za uporabu multimedija u području obrazovanja u Hrvatskoj. Rad je zamišljen u deset cjelina. Nakon uvodnog dijela, prikazat će se definicija pojma medij i multimedij. To je važno, jer nakon navedenih pristupa definiranja pojma medij lakše se zapaža i može se prihvatiti različitost interpretacija pojma multimedija. Detaljno će se opisati podjela i načela uporabe medija u nastavi te didaktički kriteriji izbora medija. U poglavlju o važnosti medijske kulture dotaknuto će se kako je važan razvitak kritičke pismenosti kod učenika, jer kritičko učenje može razviti pismenost koja je potrebna za uspješno snalaženje u 21. stoljeću. U petom poglavlju navodi će se e-učenje zbog potrebe uvođenja e-učenja u obrazovne sustave, što se pokazalo i u vrijeme trajanja nastave na daljinu zbog bolesti COVID-19. U posljednjem djelu, prikazat će se stavovi učitelja o značenju multimedija u nastavi.

Ovaj rad usmjeren je razvoju kvalitetne uporabe medija u nastavi. Rad je namijenjen za sve koji sudjeluju u odgojno-obrazovnom procesu i zanimaju se za razvoj odgojno-obrazovne prakse.

2. Mediji

2.1. Definicija pojma medij

Pojam medij vrlo je teško jednoznačno odrediti. Koristeći stručnu i znanstvenu literaturu, uočava se neujednačenost određenja, a time i tumačenja sadržaja pojma medij. Prema Klaićevu Rječniku stranih riječi, riječ medij dolazi od latinske riječi *medisu* što znači srednji. U istom rječniku navedena su sljedeća objašnjenja riječi medij: 1. sredina, područje u kojem se nešto zbiva; 2. služi kao posrednik između izvođača i publike; 3. u grčkoj gramatici srednje stanje, između aktiva i pasiva; 4. radna stvar koja je nositelj energije u nekom random procesu; 5. sredstvo prenošenja komunikacija. Mrežno izdanje Hrvatske enciklopedije o pojmu medij ističe sljedeće definicije: 1. sredina, okolina; skup uvjeta u kojima nešto postoji, zbiva se, živi ili djeluje; 2. u fizici i tehnici tvar u kojoj se odvija neki proces; 3. svako sredstvo koje posredstvom prenosi poruke, vijesti, obavijesti i sl.; 4. u informacijskoj tehnologiji fizičko sredstvo za trajnu ili privremenu pohranu informacija i podataka u analognom ili digitalnom obliku...

U Enciklopedijskom rječniku pedagogije nastavna sredstva definiraju se kao: “različiti predmeti, slike, modeli, sprave, strojevi, zbirke i drugo zorni material koji služe u nastavi kao izvor za neposredno stjecanje znanja ili samo kao pomoćno pomagalo za posredno stjecanje znanja” (Franković i sur., 1963, 525). Đorđević za medije navodi: “Nastavna sredstva su didaktički instrument rada, koji unosi specifične elemente u nastavni proces i doprinosi efikasnijem stvaranju nastavnih i odgojno-obrazovnih zadataka škole” (Đorđević, 1981, 222). Mediji se u nastavnoj praksi različito nazivaju: nastavna sredstva i pomagala, učila, zorna sredstva, radna sredstva, sredstva za učenje, tehnička sredstva, nastavna sredstva...

2.2. Definicija pojma multimedij

Nakon navedenih pristupa definiranja pojma medij lakše se zapaža i može se prihvatiti različitost interpretacija pojma multimedij. Multimedij je riječ koja se u današnje vrijeme često rabi u raznim ljudskom djelatnostima. Multimedij se u Hrvatskoj enciklopediji definira kao: “Istodobni prikaz nekog sadržaja u više oblika, ponajprije u riječi i slici, odnosno u verbalnom obliku

(tiskani ili govoreni tekst) i slikovnom obliku (statične slike, ilustracije, grafovi, fotografije, dijagrami, mape, dinamične slike, animacija, video). U užem smislu pojam se upotrebljava za označavanje sredstva kojim se prenosi poruka, formata prikaza poruke i osjetilima kojima se primatelj koristi za primanje poruke” (Kovačec (ur.), 2005, 513). Mele definira multimedij kao izvorni naziv za računalo, u koje objedinjava module za zapisivanje, obradu i reprodukciju zvuka, slika, teksta i drugih numeričkih informacija (Mele, 1993, 23). Multimedij je u bibliotekarstvu “naziv za jedinicu građe koja sadrži dva ili više različitih medija ili različitih oblika istog medija, od kojih se ni jednomu ne može pripisati prvenstveno značenje” (Kovačec, 2005, 513).

Multimediji, u didaktičkom poimanju, Soleša tumači kao multimedijalni obrazovni material koji mora iskoristiti mogućnost multimedije kroz optimalnu uporabu multimedijalnih elemenata (Soleša, 2006, 183). Multimedij, definiran u informatičkom kontekstu, ima svoju uporabu vrijednosti u nastavi, kada pored nošenja i prenošenja sadržaja ostvaruje didaktičku funkciju.

“Svaki medij dolazi do punog izražaja u komplementarnoj primjeni uz neke druge medije” (Matijević, 1985, 76). Stoga Matijević multimedijalnost definira na sljedeći način: “Kada se dva ili više medija pojavljuju u nekoj nastavnoj epizodi ili u cjelovitom obrazovnom programu, te kada se oni međusobno dopunjuju i obogaćuju u djelovanju, možemo govoriti o multimedijalnosti, odnosno o multimedijском obrazovanju. Dakle, ne bilo kakva kombinacija dvaju ili više medija, već didaktički i komunikološki osmišljena kombinacija u kojoj se mediji dopunjuju u djelovanju” (Matijević, 2000, 27-28).

2.3. Medijska kultura i važnost medijske kulture

Jedna od temeljnih zadaća školske današnjice različitih ustanova je kvalitetno povezati raznorodne medije te tako osuvremeniti komunikaciju djece i mladih u školi, ali i u ostalim raznovrsnim okruženjima unutar kojih komuniciraju. Kako povezati različita sredstva izražavanja različitih medija ključ je uspješne edukacije. Pojedine obrazovne teme mogu biti predstavljene kroz prijedlog aktivnosti u medijskoj kulturi.

Neki od oblika su:

- Raznovrsni oblici dramatizacije teksta
- Upućivanje na raznovrsne izvore znanja praćeno heurističkim i samostalnim otkrivanjem
- Prezentacija plakata, njegove poruke predstavljene kroz tekstualnu poruku i likovni izričaj
- Prezentacija časopisa kao jednog od važnih izvora informacija
- Prezentacija internetske stranice kao primjer aktivnoga odnosa pojedinca i sadržaja prema pojedinim sadržajima u životu djece i šire zajednice
- Istraživanje radi otkrivanja srodnih sadržaja, informacija radi osamostaljenja učenika
- Izrada projekata koji traže cjelovito rješenje u pristupu pojedinoj temi...¹

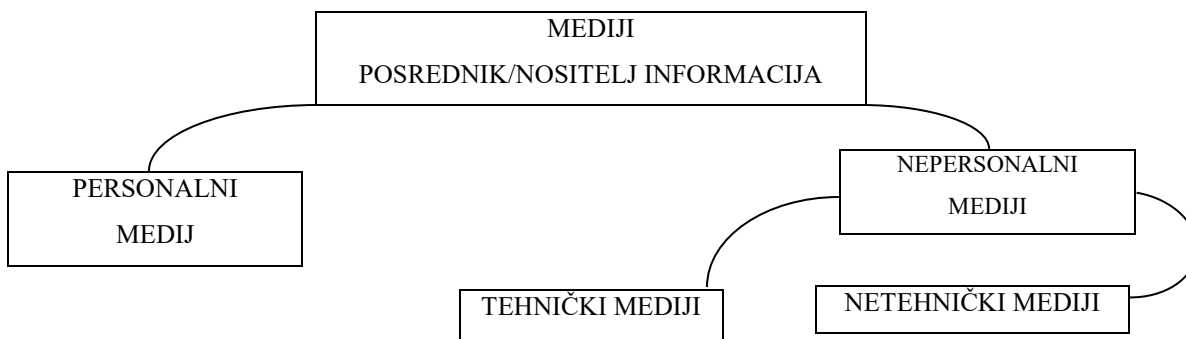
Prema Žderić, ovim načinom rada literarni tekst udružen s raznovrsnim oblicima medijske kulture dobiva jednu novu dimenziju koja omogućuje različite oblike izražavanja učenika. Osnovna je namjera mnogostruke medijske komunikacije u procesu učenja kreirati sadržaj koji uvodi učenike u raznovrsne aktivnosti (slušanje, govorenje, čitanje, pisanje, slikanje, crtanje...) Svaka bi komunikacijska situacija trebala biti osmišljena različitim postupcima koji potiču zapažanje, izdavanje, prepoznavanje, uspoređivanje, raspoređivanje, zaključivanje. Medijska se kultura tako ne odnosi samo na unapređenje komunikacije elektroničkim medijima već ona obuhvaća raznolika područja i pripremu za suvremeno doba u kojem živimo.

¹ Žderić, J. Medijska kultura djece i mladih. Zagreb: Sretna knjiga, 2009., str. 18.

3. Mediji u nastavi

3.1. Podjela medija u nastavi

U počecima nastave smatralo se da je učitelj jedini izvor informacija. Postupno se obogaćivao spektar izvora na različita nastavna sredstva i pomagala (predmete, objekte, pojave i simbole iz neposredne stvarnosti...) i učenička iskustva. Razvojem tehnike i tehnologije uvode se različiti mediji isto tako i mnogo različitih puteva stjecanja znanja. Iako su mediji svuda oko nas, didaktičku ulogu dobivaju tek u trenutku kada informacije koje posjeduju i prosljeđuju služe za učenje i poučavanje učenika, čime se utječe na njihove razvojne promjene. Tada se govori o medijima u nastavi. Mediji u nastavi element su metodičko-didaktičkog polja, a predstavljaju nositelje ili prenositelje informacija.²



Slika 1. Vrste nastavnih medija (Blažić, 2007, 39)

Kao što je naznačeno na slici 1 iz navedene klasifikacije može se zaključiti da je cilj uporabe medija u nastavi školske knjižnice njihova raznovrsnost, primjerenost i učinkovitost uporabe, čime se izravno djeluje na učenikova iskustva.

² Rončević, A. Multimediji u nastavi. Split: Redak, 2011., str. 58.-64.

S obzirom na vrstu osjetila, medije dijelimo na:

- auditivne – izvor znanja kojima se daje informacija slušanjem
- vizualne – izvor znanja kojima se daje informacija gledanjem
- kinestetske – izvor znanja kojima se daje informacija pokretom
- taktilne – izvor znanja kojima se daje informacija dodirrom
- olfaktivne – izvor znanja kojima se daje informacija mirisom
- gustativne – izvor znanja kojima se daje informacija okusom³

Učitelji u svom radu rabe medije svih osjetilnih područja: vizualnog, auditivnog, kinestetskog, olfaktivnog, gustativnog kao i njihove različite kombinacije. Pritom u školskoj knjižnici najveći prioritet daje se vizualnim medijima, zatim auditivnim i raznim kombinacijama medija. S obzirom na raznovrsnost i brojnost medija nekoliko podjela medija navedeno je u Enciklopedijskom rječniku pedagogije koja se koriste u školskoj knjižnici: a) demonstracija (slike, karte, crteži, sheme, grafikoni, dijagrami, aplikacije, pokretni filmovi. b) nastavno radna (udžbenici, priručnici, rječnici, leksikoni, enciklopedije, bilježnice, dnevnicu rada) c) nastava sredstva simboličkog karaktera (dijagrami, geografske karte) d) porijeklo nastavnih sredstava (učila prikupljena iz različitih izvora, bilo nastojanjem školskog knjižničara, bilo učenika...Postoji još podjela na statička i dinamička nastavna sredstva, prirodna i umjetna, standardna i suvremena, nastavnička i učenička, za poučavanje, učenje, uvježbavanje itd. (Franković i sur., 1963,525).

U nastavi mediji se mogu koristiti refleksivno i produktivno. Refleksivnom multimedijском pismenosti učenici se potiču na razmišljanje o sadržaju, porukama, kritičnosti ponuđenih proizvoda, dok se produktivnom razinom multimedijске pismenosti omogućuje učenicima samostalno stvaranje svojih djela: filmova, videosnimki, spotova, blogova... Svakodnevnim usavršavanjem medija potrebno je educirati učenike o njihovim mogućnostima i značenjima uporabe u različitim aktivnostima: razgovorom, pisanjem, učenjem o njima, produktivnim stvaralaštvom uz njihovu pomoć, kritičkim odnosom i analizom poruka koje odašilju.⁴

³ Isto, str. 63.

⁴ Isto, str. 67.-75.

3.2. Načela uporabe medija u nastavi

Didaktička vrijednost uporabe medija u nastavi očituje se u njihovoj funkcionalnosti. Željeni komunikacijski oblik prijenosa informacija u didaktičko-metodičkom smislu odnosi se na strateško odlučivanje školskog knjižničara o odabiru onih medija kojima će učenici najkvalitetnije razumjeti i usvojiti informaciju.⁵ Kao što treba obratiti pozornost za pravilan odabir medija, tako veliki značaj ima i poštivanje načela kojima se rukovodi pri uporabi medija, jer se njima definiraju smjernice uporabe istih. Podjela načela djelomično je sukladna s primjenom nastavnih sredstva (Soleš, 2006, 54-55).

Načela uporabe medija u nastavi:

- odmjerenost - predstavlja kvalitativno i kvantitativno načelo uporabe medija. Činjenica je da u nastavi učenicima treba ponuditi više sredstava. Međutim, treba obratiti pozornost da se u njihovoj uporabi ne pretjera, čime bi se u učenju proizvelo zasićenje, tj. suprotan učinak. Osnovnu smjernicu u odmjerenosti medija predstavljaju razvojne mogućnosti učenika
- uzastopnost i potpunost - predstavljaju pravilo kontinuirane primjene medija u nastavi čime učenici stječu naviku samostalne uporabe medija osposobljavajući se za izazove učenja, sukladno cjeloživotnom obrazovanju. Postupnost upućuje na primjerenost nastavnih sadržaja, tj. podjelu na svakodnevne, logične i savladive nastavne jedinice u smjeru od lakšeg težem, od jednostavnijeg k složenijem, od zornog k apstraktnom, od poznatog k nepoznatom
- pravovremenost - je uvjet kojim se obvezuje na pravovremenost prikazivanja medija u odnosu na tumačenje nastavnih sadržaja. Važno je odrediti pravo "vrijeme" za uporabu medija: npr. prije tumačenja nastavnih sadržaja, za vrijeme tumačenja nastavnih sadržaja ili nakon tumačenja nastavnih sadržaja. Pritom se najviše rukovodi nastavnim ciljem, ali i tipovima nastavnih aktivnosti. U protivnom se smanjuje razina razumijevanja planiranih sadržaja

⁵ Isto, str. 70.

- potpunost - uporaba medija usmjerava k iskorištavanju punog kapaciteta medija potrebnog za učenje
- ekonomičnost i racionalnost - prije nastavne izvedbe školski knjižničar treba napraviti plan kada, koje i koliko medija uključiti u aktivnosti. Redoslijed uporabe medija određuje se odgojno obrazovnim ciljevima, logikom nastavnih sadržaja koji se tumače, tipovima nastavnih sati, metodama i slično. Ekonomičnost se potiče snalaženjem pri nabavi medija za nastavu
- spretnost - nalaže školskom knjižničaru da medije prije uporabe uvijek isproba i shvati način njihove pravilne uporabe
- kombiniranost - poželjno je kombinirati manji broj medija različitih osjetilnih modaliteta, kako ne bi došlo do zasićenja kod učenika.⁶

3.3. Osposobljavanje školskog knjižničara za učinkovitu uporabu medija u nastavi

Otvora se pitanje zašto osposobljavati školske knjižničare za uporabu medija? Odgovor na to pitanje o osposobljavanju školskog knjižničara, usko je vezana za njihovo cjeloživotno obrazovanje radi usvajanja novih spoznaja u okviru razvijanja didaktičko-metodičkih kompetencija. Time se pružaju različite mogućnosti učenja, kako učenika, tako i školskog knjižničara, na način upoznavanja noviteta u području novih tehničkih proizvoda. “Koncept cjeloživotnog učenja danas je nesumnjivo okosnica svih modernih pristupa obrazovanju”.⁷

Primjenom suvremenih nastavnih sredstava, poput medija u nastavi, dobiva se nova i kvalitetnija nastava. Stoga je potrebno da školski knjižničar stalno prati novosti i primjenjuje ih u nastavi. Osposobljavanje školskog knjižničara za medije, trajni je proces. “Bez primjene suvremenih didaktičkih medija nastavnik ne bi mogao na zadovoljavajući način prilagoditi svoj stil poučavanja kognitivnim stilovima i stilovima učenja učenika; teško bi mogao zadovoljiti njihove raznovrsne potrebe i poticati radoznalost i motivaciju za učenje; pored najbolje volje ne bi

⁶ Isto, str. 67.- 83.

⁷ Špiranec, S., Banek Zorica, M. Informacijska pismenost: teorijski okvir i polazišta. Zagreb: Odsjek za informacijske znanosti, 2008., str. 13.

mogao osigurati da se svaki učenik ispolji na osoban način, da traga za smislom određenih aktivnosti i da nastavni sadržaj savlada svojim tempom: ne bi mogao omogućiti darovitim učenicima da brže napreduju u procesu učenja i slabijim da u učenju ostvare ono što dozvoljavaju njihove sposobnosti” (Mandić, 2003, 18). Učinkovitom uporabom medija potiče se stručnost školskih knjižničara u stvaranju nastavnih strategija u kojima vješto kombiniraju sve elemente didaktičko-metodičkog polja. Za uporabu medija u nastavi važna je obrazovna politika školskog knjižničara i njegove osobne i stručne kompetencije, od kojih se izdvajaju poznavanje razvojnih mogućnosti učenika, najnovijih tehničkih proizvoda koji se mogu rabiti u nastavi i njihova mogućnost uporabe, kao i sposobnost stvaranja što učinkovitijih nastavnih strategija u kojima se koristi medij (Rončević, 2011, 86).

Prema europskom projektu *Tuning Educational Structures in Europe* opće i specifične kompetencije, odnosno ishodi učenja trebaju biti središnji pojam u izradi obrazovnih programa.⁸ “Ishodi učenja (engl. *Learning Outcomes*) su kompetencije koje je osoba stekla učenjem i dokazala nakon postupka učenja. Kompetencije (engl. *Competences*) označavaju skup znanja, vještina te pripadajuću samostalnost i odgovornost.”⁹ Iz tablice 1 i 2 vidljivo je da kompetencije obuhvaćaju znanja, primjenu znanja, stavove i odgovornosti, a dijele se na generičke/opće i stručne specifične kompetencije.¹⁰

⁸ Lasić-Lazić, J. Informacijska tehnologija u obrazovanju: znanstvena monografija. Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog Fakulteta Sveučilišta, 2014., str. 126.

⁹ Ishodi učenja – zašto i kako? // Ministarstvo znanosti i obrazovanja.

https://www.azoo.hr/images/STRUCNI2017/webinar_ishodi_ucenja-bd-21-12_2017.pdf (10.1.2020.)

¹⁰ Lazić-Lasić, J. Nav. dj., str. 126.

Pristup određivanju ishoda učenja u projektu *Tuning*:

Tablica 1. Opće kompetencije

OPĆE KOMPETENCIJE	
Instrumentalne	sposobnosti analize i sinteze, organizacijske sposobnosti, komunikacijske sposobnosti, računalne vještine, odlučivanje i dr.
Interpersonalne	kritičnost, timski rad, interkulturalne vještine i dr.
Sustavske	sposobnost primjene znanja, istraživačke vještine, sposobnost učenja, prilagodljivost, kreativnost, vodstvo, poduzetništvo, ambicioznost, upravljanje i dr. ¹¹

Tablica 2. Stručne kompetencije

STRUČNE KOMPETENCIJE
činjenično stanje pojedinih disciplina, pristup problemima, povijest predmeta, suvremena kretanja unutar discipline i dr. ¹²

¹¹Isto, str. 127.

¹²Isto, str. 127.

4. Didaktika medija

Didaktika medija je grana didaktike kojom se proučava uloga i uporaba medija u nastavi. “Bavi se pitanjima definiranja i klasificiranja nastavnih medija, didaktičkog oblikovanja nastavnih medija te kriterijima za odabir nastavnih medija” (Matijević, 2000, 114-115). U radovima pojedinih znanstvenika pojavljuje se termin multimedijaska didaktika u nastavi. Matijević definira multimedijasku didaktiku kao “granu didaktike koja se bavi zakonitostima učenja i poučavanja koja se odvija uz naglašenu ulogu multimedija i multimedijske komunikacije (Matijević, 2000, 124).

4.1. Didaktički kriteriji izbora medija usmjereni na učenika i školskog knjižničara

Didaktički kriteriji izbora medija usmjereni na učenika sastavljeni su na temelju zahtjeva koji proizlaze iz učenikovog razvoja i mogućnosti njihova učenja. Potrebno je postaviti si pitanja je li odabrani medij prilagođen dobi, tj. psihičkoj zrelosti, predznanjem i prethodnim iskustvima učenika? Jesu li oni zanimljivi učenicima i potiču li daljnju voljnu uključenost i interes? Jesu li uporabom medija zadovoljene potrebe svih učenika u razredu?... Didaktičkim kriterijima izbora medija usmjerenim na učenika upravo se traže odgovori na ova i mnoga druga pitanja, stoga prema A. Rončević didaktičke kriterije izbora medija koji su usmjereni na učenika čine: dob, motivacija, razvojne razine učenika, razvijenost osjetilno-komunikacijskih kompetencija, stilovi učenja i aktivitet učenika.

Kada su u pitanju didaktički kriteriji usmjereni na školskog knjižničara, najčešća pitanja koja se otvaraju su: Kakvo mišljenje o uporabi medija u nastavi ima školski knjižničar? Je li osposobljen za uporabu medija? Koje je medije koristi i zbog čega? Prema A. Rončević didaktički kriteriji izbora medija usmjereni su na osobne i profesionalne kompetencije školskog knjižničara i učitelja, te na edukativnu politiku koju provode. Školski knjižničari i učitelji stječu spoznaje o medijima praćenjem najnovijih tehničkih dostignuća i stjecanjem spoznaja o mogućnostima

njihove uporabe pri učenju. Didaktički kriteriji usmjereni na školskog knjižničara važni su, jer o njihovim odlukama najviše ovisi hoće li se i koji medij, kada i s kojim ciljem rabiti u nastavi.

4.2. Didaktički kriteriji izbora medija usmjereni na medije i nastavne strategije

Didaktički kriteriji izbora medija, kao izvora učenja i poučavanja, prema A. Rončević odnose se na njegovo oblikovanje, strukturu i odabir. Postavljaju se pitanja kolika je složenost uporabe medija? Uolikoj mjeri medij sadrži informacije koje se žele prenijeti učenicima? Koliko su informacije medija vjerodostojne?

Polazišnu osnovu za ovu klasifikaciju pruža istraživanje P. Pule koja navodi značajke nastavnih sredstava važnih pri njihovu izboru:

- značajke koje određuju oblik informacije: riječi, brojevi, slike;
- značajke koje određuju stupanj vjerodostojnosti informacije: boja, gibanje, broj snimljenih informacija, dimenzionalnost pojava;
- značajke koje određuju modalitet informacije s obzirom na senzorne kanale: slušna informacija, vizualna, taktilna, kombinacija različitih modaliteta;
- značajke koje određuju učenikovo sudjelovanje u procesu: otvoreno sudjelovanje, tiho praćenje, aktivno praćenje s odgovaranjem (pisanje, čitanje, crtanje);
- značajke koje određuju trajanje određenih informacija u nastavnom procesu: mogućnost individualnog praćenja i vraćanja na određene dijelove (usporedba knjige i filma), mogućnost fleksibilnosti nastavnih sredstava, mogućnost uvažavanja individualnog radnog ritma svakog pojedinca;
- značajke koje omogućuju potpunu ili djelomičnu kontrolu i informaciju, nastavna sredstva određuju nastavne metode i strategije nastavnog procesa (P. Pule 1980, 59-60).

Pri određivanju didaktičkih kriterija usmjerenih na nastavne strategije postavljaju se pitanja: Je li se odabranim medijima postigao nastavni cilj? Je li odabrani medij bio primjeren za interpretaciju nastavnog sadržaja? Je li učenicima dana mogućnost za samostalno djelovanje i u kojoj su mjeri bili samostalni u učenju? “U didaktičkom smislu izvori će biti nepotpuni ako su samo neki spoznajni elementi iskazani direktno, a ostali indirektno. Naprotiv, kvalitetan izvor znanja u nastavi školske knjižnice bit će ako su i činjenice i generalizacije učenicima iskazane direktno, potpuno adekvatno, pristupačno i pregledno, a to je upravo svrha didaktičkog oblikovanja nastavnih sredstava kao izvora znanja., tj. da li je on potpun ili nepotpun, adekvatan ili neadekvatan, pristupačan ili ne pristupačan spoznavanju, logički sređen ili nesređen, te da li su činjenice i generalizacije izražene direktno ili indirektno, a o svemu tome ovisi hoće li učenje uz pomoć nastavnog sredstva biti uspješno ili neće” (Potkonjak i sur, 1989, 95). Prema A. Rončević didaktički kriteriji izbora medija usmjereni na nastavne strategije podijeljeni su na didaktičku komunikaciju, sukladnost nastavnom cilju, etape učenja, nastavne sadržaje, prostorno-materijalne uvjete (primjerenost prostorijske za medijsku prezentaciju), oblik posredovanja medijskom prezentacijom i evaluaciju.

4.3. Didaktički kriteriji izbora medija usmjereni na ostale čimbenike

Didaktički kriteriji izbora medija usmjereni na ostale čimbenike prema A. Rončević podijeljeni su na organizacijske, geografske i ekonomske. Organizacijski kriteriji odnose se na organizaciju rada i na uporabu medija. Otvaraju se pitanja imaju li učenici jedno ili više računala u svojoj knjižnici ili nemaju nijedno ili je predviđena uporaba računala u informatičkoj učionici u školi. Geografski kriterij ovisi o položaju škole u nekom mjestu, a ekonomski kriterij izbora medija uvjetuje njegova cijena i način nabave.

5. E-učenje

“Elektroničko učenje ili e-učenje (engl. *e-learning*), odnosi se na uporabu elektroničkih medija, edukacijske tehnologije te informacijskih i komunikacijskih tehnologija (ICT) u naobrazbi.”¹³

Prema Mihaeli Banek Zorici i Sonji Špiranec “danas postoji potpuna suglasnost o potrebi uvođenja e-učenja u obrazovne sustave, koju je moguće opravdati argumentima o podizanju kvalitete procesa učenja uz pomoć informacijsko-komunikacijskih tehnologija. U okviru takvih sustava, učenje se odvija u virtualnim mrežnim prostorima, gdje temeljnu komponentu učenja čini informacija dostupna na globalnoj informacijskog infrastrukturi.”¹⁴

“Elektroničko obrazovno okruženje jedno je od rješenja za istraživačko učenje i nastavu okrenutu učeniku, a sama tehnologija može, ako se smišljeno provodi, imati sljedeće prednosti u odnosu na tradicionalnu nastavu u predavaonici (Bates 2004):

- učenici imaju pristup visoko kvalitetnoj nastavi i učenju u bilo koje vrijeme i s bilo kojega mjesta,
- informacije koje je ranije mogao pružiti samo nastavnik sada su dostupne na zahtjev putem Interneta,
- ako je multimedijalno nastavno gradivo kvalitetno i dobro dizajnirano za učenje, ono može biti djelotvornije od tradicionalne nastave u predavaonici, jer učenici brže usvajaju znanja uz pomoć ilustracija, animacija, različitim strukturiranjem gradiva te u slučaju kada imaju veći nadzor ili veću interakciju s nastavnim gradivom,
- nove tehnologije mogu se dizajnirati tako da razvijaju vještine visoke razine poput rješavanja problema, odlučivanja i kritičkoga mišljenja,
- interakcija s nastavnicima može se organizirati i s njome se može upravljati kroz online komunikaciju tako da se osigura veća dostupnost i prilagodljivost

¹³E-učenje // Wikipedija : slobodna enciklopedija. 31.12.2017. <https://hr.wikipedia.org/wiki/E-učenje> (1.2.2020.).

¹⁴ Špiranec, S., Banek Zorica, M. Nav. dj., str. 13.

- komunikacija podržana računalima može olakšati timsku nastavu, suradnju i komunikaciju s nastavnicima iz drugih institucija.”¹⁵

5.1. Škola za život i virtualna učionica

“Ministarstvo znanosti i obrazovanja u sklopu projekta Podrška provedbi Cjelovite kurikularne reforme Škola za život – faza II (CKR II) sufinanciranog u okviru Operativnog programa Učinkoviti ljudski potencijali 2014. – 2020. Europskog socijalnog fonda nabavilo je tablete za učenike u školskoj godini 2019./2020.”¹⁶ Cilj eksperimentalnog programa Škola za život provjera je primjenjivosti novih kurikuluma i oblika metoda rada te novih nastavnih sredstava s obzirom na sljedeće ciljeve: “1. povećanje kompetencija učenika u rješavanju problema; 2. povećanje zadovoljstva učenika u školi te motivacija njihovih učitelja i nastavnika. Obrazovna reforma Škola za život uspješno je započela u 74 osnovne i srednje škole koje su uključene u eksperimentalni program. Nakon osam mjeseci edukacije učitelja, nastavnika i stručnih suradnika eksperimentalnog programa, obrazovna reforma obuhvatila je i sve osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj. Frontalno uvođenje obrazovne reforme u sve osnovne i srednje škole u Republici Hrvatskoj započelo je otvaranjem predmetnih virtualnih učionica namijenjenih svim učiteljima i nastavnicima osnovnih i srednjih škola u prosincu 2018., dok su učionice za stručne suradnike i ravnatelje otvorene početkom 2019. Učionice su organizirane po predmetima, a predmeti koji imaju veći broj sudionika podijeljeni su u više virtualnih učionica.”¹⁷ Zbog bolesti COVID-19 nastava na daljinu odvija se do daljnjeg.

5.2. Virtualna školska knjižnica za vrijeme bolesti COVID-19

Prema Standardu za školske knjižnice, “zadaci školske knjižnice su promicanje i unapređivanje svih oblika odgojno-obrazovnog rada, stvaranje intelektualnih, materijalnih i drugih uvjeta za učenje, poticanje čitanja, provođenje programa knjižnično-informacijske pismenosti, prikupljanje, obrada, omogućavanje korištenja i pristupa svim izvorima informacija i znanja na

¹⁵ Lazić-Lasić, J. Nav. dj., str. 35.

¹⁶ Učitelji // Škola za život. https://skolazazivot.hr/ucitelji/?fbclid=IwAR2BRV9pNkiaS5uPto43IV898l3yr2ux-PN_bWDdz-Irg7e9nS_F_c7MNLU (18.3.2020.)

¹⁷ E-učenje // Škola za život. <https://skolazazivot.hr/e-ucenje/> (18.3.2020.)

tradicionalnim i novim medijima, pomoć učenicima u učenju, poticanje istraživačkog i stvaralačkog duha te kritičkog mišljenja, suradnja s pojedinim stručnim službama, ostalim stručnim suradnicima, učiteljima, nastavnicima i odgajateljima, stvaranje uvjeta za interdisciplinarni pristup nastavi...¹⁸ Za vrijeme trajanja nastave na daljinu školske knjižnice nastavljaju sa svojim zadaćama i rade na većoj vidljivosti knjižnica na mrežnim stranicama škola. Tijekom nastave na daljinu virtualna školska knjižnica podrška je učenju na daljinu te izvor informacija za slobodno vrijeme učenika i učitelja.

“Hrvatsko knjižnično vijeće, na sjednici održanoj 16. travnja 2020. godine, usvojilo je Naputak za rad hrvatskih knjižnica, s posebnim osvrtom na rad narodnih i školskih knjižnica za vrijeme bolesti COVID-19. Rad od kuće organiziran je kao online rad u sustavima ili na mreži, rad od kuće uz dogovoren drugi sadržaj rada te rad od kuće/pasivno dežurstvo bez konkretno sadržaja rada.”¹⁹ 30. travnja 2020. godine Hrvatski zavod za knjižničarstvo, Centar za razvoj knjižnica i knjižničarstva, objavljuje smjernice za rad školskih knjižnica u uvjetima bolesti COVID-19.

“Odgojno-obrazovne djelatnost školskih knjižnica:

- potporu odgojno-obrazovnome procesu u obliku osiguranja online dostupne građe za učenje i poučavanje uz poštivanje autorskih prava
- pretraživanje izvora i izrada popisa korisnih adresa na kojima se mogu čitati i/ili preuzimati e-knjige
- organiziranje e-seminara za korisnike (učenike, nastavnike, stručne suradnike)
- rad na većoj vidljivosti knjižnica na mrežnim stranicama škola
- stručno usavršavanje knjižničara.”²⁰

¹⁸ Prijedlog novog Standarda za školske knjižnice. https://www.nsk.hr/wp-content/uploads/2012/01/Standard-za-školske-knjižnice_prijedlog.pdf (10.4.2020.)

¹⁹ Naputak o radu hrvatskih knjižnica – s posebnim osvrtom na rad narodnih i školskih knjižnica za vrijeme pandemije bolesti COVID-19 – 16. travnja 2020. <https://www.nsk.hr/naputak-za-rad-hrvatskih-knjiznica-s-posebnim-osvrtom-na-rad-narodnih-i-skolskih-knjiznica-za-vrijeme-pandemije-bolesti-covid-19/> (16.4.2020.)

²⁰ Smjernice za rad školskih knjižnica u uvjetima bolesti COVID-19. <http://www.husk.hr/wordpress/wp-content/uploads/2020/05/Smjernice-za-rad-s%CC%8Cškolskih-knjiz%CC%8Cnica-u-uvjetima-bolesti-COVID-19-2020-05-03-1.pdf> (4.5. 2020.)

“Kulturna i javna djelatnost školske knjižnice:

- organiziranje tematskih izložbi na mrežnim stranicama škole
- online edukativne radionice izrade slikovnih preporuka o održavanju higijene ruku i propisanog razmaka
- organiziranje online usluga za djecu: čitanje odlomaka knjiga, online pričaonice, edukativne mrežne radionice iz različitih obrazovnih predmeta
- prikupljanje i organizacija poveznica na izvore ostalih knjižnica s obrazovnim i zabavnim sadržajima namijenjenih djeci.”²¹

Školski knjižničari na raspolaganju su vezano uz pretraživanje izvora i knjiga te s učenicima i nastavnicima komuniciraju na redovitoj osnovi. Zaduženi su za praćenje svih vijesti i objavu službenih na web stranici škole i društvenoj mreži. Školski knjižničari aktivno su angažirani oko stvaranja virtualnih knjižnica u kojima se navode sve korisne poveznice za učenike, učitelje i roditelje, koje se nadopunjuju na dnevnoj bazi.

²¹ Isto, <http://www.husk.hr/wordpress/wp-content/uploads/2020/05/Smjernice-za-rad-s%CC%8Cškolskih-knjiz%CC%8Cnica-u-uvjetima-bolesti-COVID-19-2020-05-03-1.pdf> (4.5. 2020.)

6. Važnost kritičkog vrednovanja medijskih sadržaja kod učenika

Medijska kompetencija je središnji pojam u medijskoj pedagogiji. Medijska pedagogija nudi nove vizije i koncepte, te razvija metode kako bi se (posebice) mladi znali koristiti medijima u odgojno obrazovnom procesu.²² Medijska kompetencija se prvenstveno odnosi na analizu medijskih sadržaja. Medijska kompetencija uključuje sposobnosti koje pojedinac mora usvojiti te sposobnosti se odnose na izgradnju kritičke refleksije naspram prilagođavanja novome društvu.²³

Danas je, više nego ikada, nužno govoriti o medijima i njihovom utjecaju na društvo. Suvremeno informacijsko društvo ne doprinosi samo “društvu znanja” nego i problemima u odgojno-obrazovnom razvoju. Suvremeni teoretičari medija ukazuju na problem da tisak, radio, TV program, internet nude sve više zabavnog nego li obrazovnog ili znanstvenog sadržaja. Situacija se pogoršava, jer mediji sve više manipuliraju potrebama svih populacijskih segmenta društva, a poglavito mladih (Miliša 2006). Mladima s jedne strane, problem predstavlja što se moraju orijentirati na sve kompliciranije socijalne odnose, dok im se s druge strane, otvaraju bogatije mogućnosti informiranja, komuniciranja, društvene mobilnosti... Suvremeno društvo obilježeno je informacijskom tehnologijom i komunikacijom, s kojom se otvaraju veće mogućnosti suradnje učenika, učitelja i školskog knjižničara, dostupnosti informacija, doživotnog obrazovanja itd. Tehnološki napredak otvara mogućnost dostupnosti informacija iz medija kao i pedagoških implikacija učenja na daljinu.²⁴

Mediji se mogu analizirati s pozitivnog i negativnog stajališta. Korištenje medija iziskuje svjesnosti njihovih mogućnosti i kritički stav. Pozitivni utjecaji medija istodobno mogu biti i negativni i obrnuto. Mediji su svima dostupni, sveprisutni i njima se lako rukuje. Isto tako lako su dostupni negativni i nepoželjni sadržaji. “Sama televizija djeci ne škodi – ako se nauče kako pravilno i kritično gledati televizijske programe i kako sačuvati distance od medijske, televizijske realnosti” (Erjavec i Volčić, 1999, 25). Raznim medijskim računalnim programima kod učenika se mogu poticati misaoni procesi, hipotetičko mišljenje, asocijativno mišljenje,

²² Miliša, Z., Tolić, M. Mediji i mladi: prevencija ovisnosti o medijskoj manipulaciji. Zagreb: Sveučilišna knjižnica, 2009., str. 123.

²³ Isto, str. 125.

²⁴ Isto, str. 13.

intuicija, koordinacija pokreta, fina motorika, emocije. Poželjno ih je rabiti u nastavi školske knjižnice tako da se nedostaci svedu na najmanju mjeru, a iskoriste prednosti. “Kompjuterska nastava, kada bi se njom pretjeralo a zapostavili drugi značajni oblici rada, moglo bi se utjecati na dehumanizaciju i depersonalizaciju nastave i učenika. S druge strane, za razliku od čovjeka, kompjutor je beskrajno “strpljiv” i “uporan” u svojim nastojanjima da pomogne svakom učeniku (Itković, 1997, 283).

“Metodologija kritičkog vrednovanja izvora temelji se na četiri kriterija:

- Izvornost – Je li izvor uistinu onaj koji tvrdi da jest? Je li sadržaj original ili kopija? Je li vjerodostojan ili lažan?
- Aktualnost – Jesu li informacije aktualne ili postoje i novija saznanja? Koliko nakon određene pojave ili događaja je sadržaj nastao?
- Nezavisnost – Je li izvor nezavisan ili podaci ovise o drugim izvorima? Na koji način?
- Objektivnost – Jesu li informacije prikupljene od izvora pristrane? Koje interese zastupa izvor? Postoje li proturječne informacije koje potječu iz drugih izvora? Koliko su vjerodostojne te proturječne informacije?”²⁵

Potrebno je stvoriti kritički sud kod učenika tako da ga se oslobodi manipulacija putem medija, uvježbati ga za odgovorne izbore, naučiti ga služiti računalom i internetom, naučiti ga procijeniti i kritički vrednovati sredstva medijskog priopćavanja. Cilj je znati živjeti s medijima, a ne da mediji zavladaju nama (putem industrije zabave, virtualne stvarnosti, reklamiranih proizvoda, nasilja...) “Medijska pedagogija je intelektualni menadžment osobnih i društvenih kompetencija vrijednosti, medijske, komunikacijske i kulturne kompetentnosti. Ona mora biti kritička analiza kulture odnosa čovjeka i medija.”²⁶ Stjecanje kritičkih medijskih kompetencija odgojna je uloga škole.

²⁵ Kako kritički vrednovati izvore na internetu // Medijska pismenost.hr. <https://www.medijskapismenost.hr/kako-kriticki-vrednovati-izvore-na-internetu/> (20.4.2020.)

²⁶ Miliša, Z., Tolić, M. Nav. dj. str. 174.

7. Kreativna radionica u nastavi školske knjižnice Varaždin

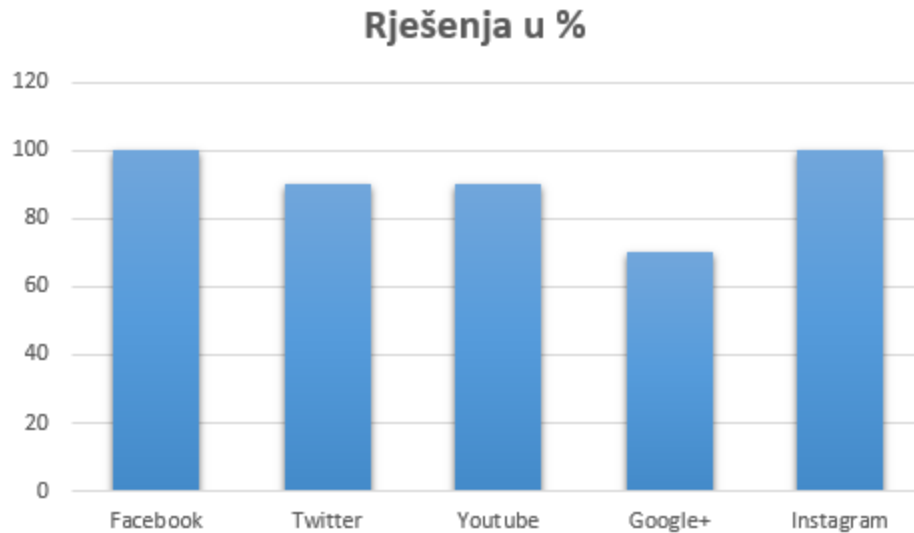
Svrha ove radionice bila je provesti ispitivanje kod učenika srednje škole Varaždin i ustanoviti informacijsku pismenost kod učenika 4. razreda, koristeći medije u nastavi školske knjižnice. Svaka skupina morala je na nastavnom satu osmisliti način prezentacije svoje školske knjižnice putem zadane društvene mreže: Facebook, Twitter, YouTube, Instagram, Google plus, koristeći tablete, mobitele ili računala.²⁷

Prije ispunjavanja zadataka učenicima sam objasnila da je zadatak anonimn i da je zadatak postavljen u svrhu pisanja diplomskog rada s ciljem ispitivanja znanja informacijske pismenosti učenika. Zadatak je ispunilo 30 učenika 4. razreda gimnazije Varaždin. Ova skupina je uzeta, jer se podrazumijeva njihovo prethodno obrazovanje i stalan pristup Internetu, korištenje računala, tableta i mobitela. Učenici su bili podijeljeni u skupine od 5 učenika. Svaka skupina čitala je svoje zadatke i slušala objašnjenja. Svaka skupina u zadanoj društvenoj mreži morala je prezentirati svoju školsku knjižnicu: knjižničnu građu, online katalog - knjižnica; aktivnosti, prostor, knjižničarski klubovi... Učenici su u manjoj skupini rješavali zadatke te zatim prezentirali rezultate rada. Za rješavanje zadatka bilo je potrebno 20 minuta. Prezentacija školske knjižnice morala je biti afirmativna.

8. Rezultati radionice

Statistička analiza podataka pokazuje da je veći dio učenika (80%) odlično riješio zadatak. Ostatak (20%) dobro je riješio zadatak. Skupina učenika zadužena za zadatke vezane za Facebook i Instagram riješila je 100 %, skupina učenika zadužena za zadatke vezane za Twitter i YouTube preko 90 %, a Google plus skupina učenika riješila je zadatke sa 70 % uspješnosti.

²⁷ J Jozić, R., Banović, A. P. Od knjige do oblaka: informacijsko medijski odgoj i obrazovanje učenika. Zagreb: Alfa, 2019., 145.-152.



Grafikon 5. Prikaz riješenosti zadataka u %

Prema provedenoj radionici dolazimo do zaključka kako ispitanici – učenici 4. razreda gimnazije, pokazuju visoko znanje o korištenju društvenih mreža. Jako mali postotak učenika se slabije snalazi u objavljivanju informacija na društvenim mrežama.

Svijet u kojem živimo posredovan je tehnologijom, osobito u svijetu djece i mladih. Ono što je vidljivo u praktičnom radu s mladima je činjenica da nove generacije privlači suvremena tehnologija. Prema dobivenim rezultatima, nužno je da školske prate nove tehnologije i nove načine učenja kako bi bile u koraku s vremenom i kako bi imale alat za napredovanje učenika i učitelja. Neophodno je da profesori i knjižničari prate razvoj tehnologije i novih oblika teksta i informacija. Važno je uzeti u obzir što mladi vide interesantnim, ali i osigurati konstruktivno vođenje učenja kroz tehnologije te time učenike potaknuti na promišljanje i oprez. Potrebno je pronaći način da im pomognemo razviti vještine za svijet koji dolazi.

9. Prikaz istraživanja prema Aniti Rončević o multimedijima u području obrazovanja u Hrvatskoj

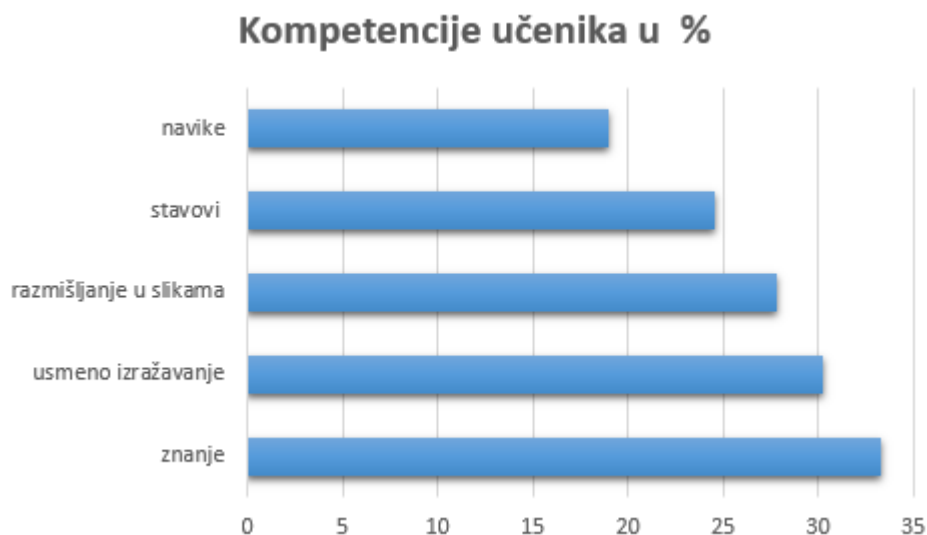
Istraživanja multimedijuskog poučavanja i učenja u Republici Hrvatskoj sve su češća, što potvrđuje njihov značaj u nastavi. Radovi tematski vezani za multimedij objavljuju se u knjigama, zbornicima i drugim izvorima u kojima se naglašava informatička orijentacija oblikovanja sadržaja i njihove interpretacije u nastavnim predmetima. U ovom radu prikazat će se neka istraživanja Anite Rončević o stavovima učitelja o značaju multimedija u nastavi. Istraživanje je prikazano zbog potrebe za većom osjetljivošću samih učitelja za teme o multimedijima, te o medijima u nastavi uopće. Rezultati istraživanja A. Rončević mogu se primijeniti i na rad u nastavi školske knjižnice, osvješćuju značaj multimedija u nastavi kod školskih knjižničara, učitelja i šire populacije. Cilj istraživanja je pronalaženje rješenja za što kvalitetniji odgojno-obrazovni proces.

9.1. Rezultati istraživanja o stavovima učitelja o značaju multimedija u nastavi

Problem istraživanja A. Rončević usmjeren je na ispitivanje stavova učitelja u odnosu na računalni multimedij u nastavi i njihovu uporabu. Riječ je o primijenjenom istraživanju, u kojem se željelo dobiti povratne informacije o stanju primjene računalnom multimedija u razrednoj nastavi osnovnih škola Republike Hrvatske. Istraživanjem je obuhvaćeno izvođenje nastave u učionici, gdje su osnovni nositelji učitelji i učenici od drugog do četvrtog razreda osnovne škole. U svakoj županiji određena je po jedna osnovna škola u kojoj su ispitana po dva učitelja drugog, trećeg i četvrtog razreda. Osnovne škole odabrane su slučajnim odabirom. Ispitano je 126 učitelja. Razredne odjele čine heterogene skupine učenika (različite razvojne mogućnosti učenja učenika, učenje različitim stilovima...) Mora se naglasiti složenost problema, jer se multimedijima različito djeluje na učenike. Važna je uključenost učenika, njihov aktivan odnos, intenzivni rad, motivacija, predznanja i razvojne mogućnosti. Osnovnu ulogu u uspješnosti

učenja učenika ima učitelj od kojeg se očekuje i umješnost izbora u uporabe onih multimedija kojima će se potaknuti najveći učinci u učenju.²⁸

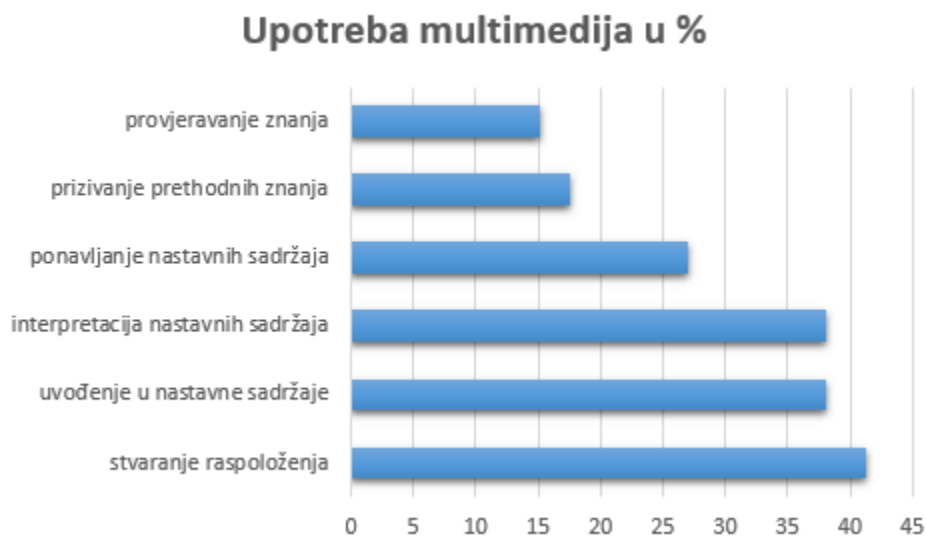
Zanimljivi su rezultati ankete koje kompetencije učitelji razvijaju kod učenika pri uporabi multimedija. Iz dobivenog analize vidljivo je da najveći broj učitelja ističe znanja, sposobnosti, stavove i navike kao kompetencije koje učenici usvajaju multimedijima. Od pojedinačnih kompetencija učiteljima je na prvom mjestu znanje (33,3%), zatim sposobnost usmenog izražavanja (30,2%), sposobnost razmišljanja u slikama (27,8%), stavovi (24,6%) i navike (19%). Važno je naglasiti da se kompetencije učenika ne razvijaju isključivo multimedijima, već i drugim elementima didaktičkog-metodičkog polja (metodama, socijalnim oblicima i sl.), ali je njihov utjecaj važan za intenzitet osjetilnih doživljavanja i poticanje senzornih integracija. Dobro je što veći dio učitelja (68,3%) vidi kompleksnost učinaka razvoja učenika koja se potiče multimedijima (Rončević, 2011, 169-171).



Grafikon 1. Kompetencije koje učitelji razvijaju kod učenika pri uporabi multimedija

²⁸ Rončević, A. Nav. dj., str. 139.-144.

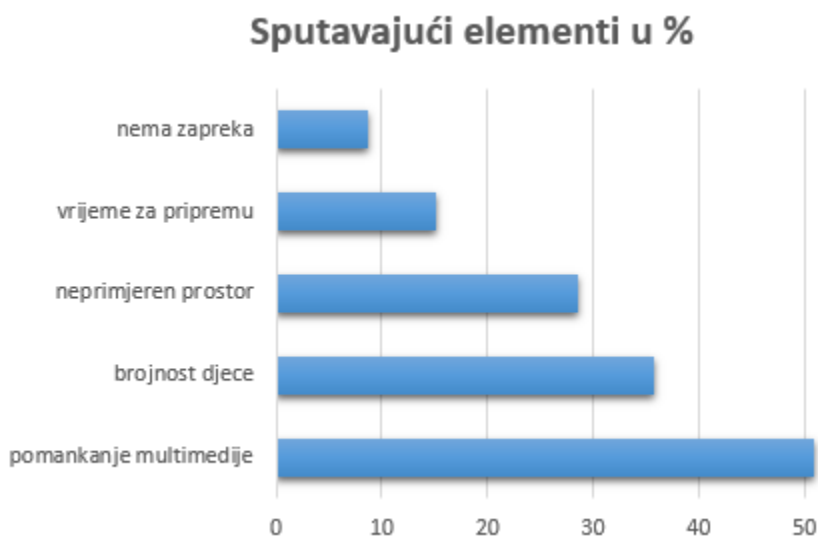
Zanimljivo je i ispitivanje o stavovima učitelja o tipovima nastavnih sati koje provode pri uporabi multimedija. Većina učitelja (54%) smatra da se multimedij može rabiti u kombiniranom tipu aktivnosti, tj. da se s njime stvara raspoloženje, uvodi u nastavne sadržaje, interpretiraju nastavni sadržaji, ponavljaju nastavni sadržaji, prizivaju prethodne spoznaje, provjeravaju znanja, sposobnosti... Od pojedinačnih tipova nastavnih sati učitelji su najviše pridavali značaj stvaranju raspoloženja (41.3%), pa uvođenju u nastavne sadržaje (38,1%) i interpretaciji nastavnih sadržaja (38,1%), zatim ponavljaju nastavnih sadržaja (27 %), priznavanju prethodnih spoznaja (17,5%), te provjeravanju znanja i sposobnosti...(15,1%) (Rončević, 2011, 169-177).



Grafikon 2. Upotreba multimedija u tipovima nastavnih sati

Analizirajući odgovore učitelja, dobivena je informacija o etapama učenja kojima učitelji pridaju pozornost pri uporabi multimedija u nastavnim aktivnostima. Nešto više od polovine učitelja (54%) multimedije radi u kombiniranim tipovima nastavnih sati. Nadalje, učitelji (41 %) vide značaj multimedija u stvaranju raspoloženja. Najmanju ulogu multimedija učitelji vide u prizivanju prethodnih spoznaja i provjeravanja naučenog, jer se većina učitelja služi postupcima provjere kao što su: usmeno i pismeno ispitivanje pomoću razgovora, kontrolnih zadataka, testova, ispita i sl.

Sljedeće istraživanje vezano je za najučestalije elemente pri uporabi multimedija koje učitelji smatraju sputavajućim u nastavi. Analizirajući odgovore koji se odnose na sputavajuće elemente, učitelji imaju sljedeće zapreke, koje su poredane po redoslijedu od najvećeg prema najmanjem. Pomanjkanje multimedija u školi (50,8%), veliki broj djece u razredu (35,7%), neprimjeren prostor (28,6%), priprema za uporabu multimedija zahtjeva od učitelja previše vremena (15,1%), nema zapreka (8,7%) (Rončević, 2011, 159-160).

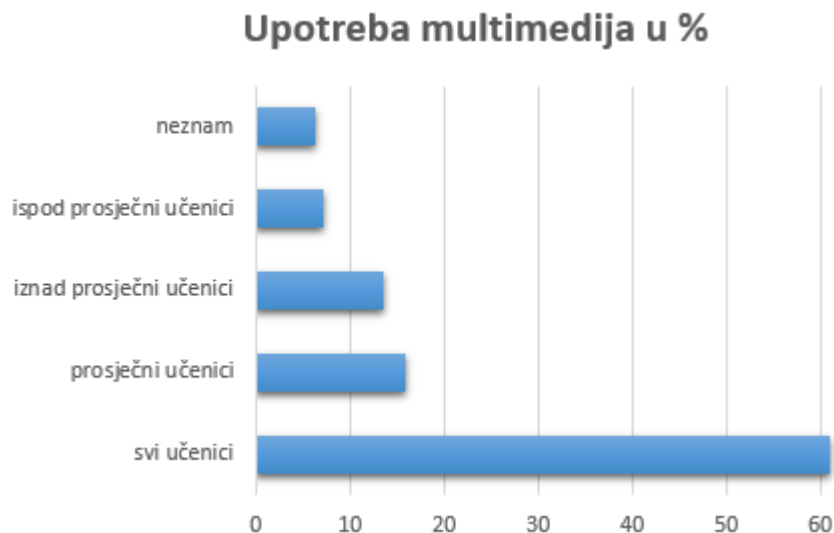


Grafikon 3. Sputavajući elementi za upotrebu multimedija u nastavi

Na temelju iznesenih rezultata može se zaključiti da 91,3% ispitanih učitelja uočava sputavajuće elemente u svom radu, dok se samo (8,7%) izjasnilo da nema zapreka pri uporabi multimedija. Učitelji koji u svom nastavnom radu rabe multimedije bez ikakvih sputavajućih elemenata pokazuju drugačiji, pozitivniji stav od učitelja koji sputavajuće elemente vide kao problem koji utječu na uporabu multimedija. Najveći sputavajući element koji učitelju spominju jest pomanjkanje multimedija, što govori o slabijoj opremljenosti multimedija u učionicama.

Četvrto istraživanje vezano je za pitanje smatraju li učitelji da su multimediji jednako primjereni svim učenicima različitih razina postignuća. Sukladno ovom istraživačkom pitanju analizirano je mišljenje učitelja s obzirom na to rabe li multimedije za sve učenike ili za pojedinu skupinu učenika: prosječne, natprosječne ili ispodprosječne, s obzirom na razvojne razine učenika. Za

mogućnost uporabe multimedija za sve učenike u razredu u odnosu na njihove razvojne razine izjasnilo se 61,1% učitelja. Najmanji broj učitelja (3,2%) izjasnilo se da se multimediji mogu rabiti za ispodprosječne učenike. Da se multimedij rabi za prosječne učenike smatra 15,9% učitelja, da se multimedij rabi za iznad prosječne učenike 13,5% i ne znam 6,3 % (Rončević, 2011, 151-152).



Grafikon 4. Uporaba multimedija u odnosu na razvojne razine učenika

9.2. Zaključci istraživanja

Kakvo je mišljenje učitelja o kompetencijama učenika koje se razvijaju multimedijima, prvo je istraživačko pitanje. Važno je naglasiti da se kompetencije učenika ne razvijaju isključivo multimedijima, već i drugim elementima didaktičko-metodičkog polja (metodama, socijalnim oblicima rada i sl.), ali je njihov utjecaj bitan za intenzitet osjetilnih doživljaja i poticanje senzornih integracija. Dobro je što veći dio učitelja (68,3%) vidi kompleksnost kompetencija koje se razvijaju multimedijima, no kod pojedinačnih značajki, još uvijek se daje prioritet znanju, u odnosu na sposobnosti, vještine, navike i stavove, što predstavlja dio tradicionalnog pristupa. U suvremenoj nastavi ciljem nastave utječe se na razvojne promjene kod učenika, odgovori učitelja usmjereni na formalne elemente ne može zadovoljiti navedeni cilj nastave. Analizirajući odgovore učitelja o etapama učenja kojima učitelji pridaju pozornost pri uporabi multimedija u

određenim tipovima nastavnih sati, dobiveni su odgovori da nešto više od polovine učitelja (54%) multimedije radi u kombiniranim tipovima nastavnih sati uz pomoć kojih izgrađuje cjelovit pristup učenju od priznavanja prethodnih spoznaja do provjeravanja usvojenog nastavnog sadržaja kod učenika. Ovakav pristup izrazito pogoduje učenicima razredne nastave, jer izlazi u susret potrebama učenika. Od pojedinih tipova nastavnih sati učitelji vide značaj multimedija u stvaranju raspoloženja, uvođenju u nastavne sadržaje, njihovoj interpretaciji, te najmanju ulogu multimedija učitelji vide u priznavanju prethodnih spoznaja i provjeravanju naučenog. Može se uočiti veća sklonost učitelja koji pridaju pozornost pojedinačnom elementu za uporabu nastavnih sadržaja, u odnosu na razvoj razine učenika (prisjećanje i provjeravanje njihovih postignuća), što je posljedica edukativne politike koju zastupaju. Treće je istraživačko pitanje, koji su najučestaliji elementi pri uporabi multimedija, koje učitelji smatraju sputavajućim u nastavi. Očekivano je da će najveći broj učitelja za sputavajuće elemente navesti pomanjkanje multimedija u školi kao osnovni problem. Najvećem broju učitelja (50,8%) pomanjkanje multimedija predstavlja ujedno i najveće sputavanje u radu. Dobro opremljenom školom učenicima se pružaju razne mogućnosti uporabe mnogih didaktičkih multimedija. Mayer ističe (2005 str.105) da od multimedija najveću korist imaju učenici najnižih postignuća, koji ostvaruju najveći napredak primjenom multimedija u učenju. S obzirom na upoznatost učitelja sa suvremenim spoznajama o primjeni multimedija u nastavi, potvrđeno je da najveći broj učitelja nije uvidio razlike učinaka primjene multimedija u nastavi kod učenika različitih sposobnosti (Rončević, 2011, 173-182).

10. Zaključak

U ovom diplomskom radu pozornost je usmjerena na teorije kojima se objašnjava značaj uporabe medija u nastavi i na istraživanje vezano za uporabu multimedija u nastavi. Suvremenom nastavnom tehnologijom ne negiraju se tradicionalni pristupi nastavi već se na njima temelje i proširuju ih. Korištenjem medija u nastavi učenike se motivira na rad, traži se veća aktivnost učenika i veća uloga informacijskih izvora u obrazovnom procesu. Suvremena nastava uz pomoć medija podiže kvalitetu procesa učenja.

Uloga školskog knjižničara i učitelja je osmišljavanje nastavnih strategija i organiziranje nastave, kako bi stvorili uvjete za razvoj svih učenikovih potencijalni sposobnosti. Potrebno je da su osjetljivi na potrebe učenika, jer se učenici 21. stoljeća razlikuju od prijašnjih generacija po drugačijem načinu življenja. Svaki su dan okruženi medijima i do informacija dolaze brže od prijašnjih generacija. Učenici vješto koriste medije, svakodnevno traže i koriste informacije. Na kvalitetnu upotrebu medija u nastavi školske knjižnice utječe stručna osposobljenost školskih knjižničara, njihovo stručno usavršavanje i opremljenost škole. Potrebno je da školski knjižničari i učitelji budu u stalnom koraku s vremenom.

Rezultati istraživanja pokazuju značajnu ulogu multimedija u nastavi kojom se podiže kvaliteta nastave. U suvremenoj nastavi stalno se traže nova rješenja poučavanja i učenja, i time se teži sve većoj kvaliteti u nastavi. Moglo bi se reći da suvremena nastava sadrži sva pozitivna dostignuća. Inspirirana sam rezultatima istraživanja i sa svime pročitanim u literaturi, te i sama potičem korištenje medija u nastavi.

11. Literatura

1. Medij // Hrvatska enciklopedija. URL:
<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=39755> (3.1.2020.).
2. Đorđević, J. Savremena nastava: organizacija i oblici. Beograd: Savremena škola, 1999.
3. E-učenje // Wikipedija : slobodna enciklopedija. 31.12.2017. URL:
<https://hr.wikipedia.org/wiki/E-učenje> (1.2.2020.).
4. Erjavec, K., Volčić, Z. Medijska pismenost. Ljubljana: DZS, 1999.
5. Franković, D. i sur. Enciklopedijski rječnik pedagogije. Zagreb: Matica Hrvatska, 1963. Itković, Z. Opća metodika nastave. Split: Književni krug, 1997.
6. Ishodi učenja – zašto i kako? // Ministarstvo znanosti i obrazovanja. Preuzeto s:
https://www.azoo.hr/images/STRUCNI2017/webinar_ishodi_ucenja-bd-21-12_2017.pdf
(10.1.2020.)
7. Jozić, R., Banović, A. P. Od knjige do oblaka: informacijsko medijski odgoj i obrazovanje učenika. Zagreb: Alfa, 2019.
8. Kako kritički vrednovati izvore na internetu // Medijska pismenost.hr. URL:
<https://www.medijskapismenost.hr/kako-kriticki-vrednovati-izvore-na-internetu/>
(20.4.2020.)
9. Kovačec, A. (ur.). Hrvatska enciklopedija 7 Mal-Nj. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2005.
10. Lasić-Lazić, J. Informacijska tehnologija u obrazovanju: znanstvena monografija. Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog Fakulteta Sveučilišta, 2014.
11. Miliša, Z. Manipuliranje potrebama mladih. Zagreb: Marko M., 2006.
12. Miliša, Z., Tolić, M. Mediji i mladi: prevencija ovisnosti o medijskoj manipulaciji. Zagreb: Sveučilišna knjižnica, 2009.
13. Miliša, Z., Tolić, M., Vertovšek N. Mladi - odgoj za medije: priručnik za stjecanje medijskih kompetencija. Zagreb: M.EP.; Zadar, Udruga CINAZ, 2010.
14. Majdenić, V. Mediji, tekst, kultura. Zagreb: Naklada Ljevak, 2019.

15. Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obavezno i srednjoškolsko obrazovanje / urednik Radovan Fuchs [et. al.]. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa RH 2011
16. Mandić, D. Didaktičko-informatičke inovacije u obrazovanju. Beograd: Medigraf, 2003.
17. Matijević, M. Hipermedijska obrazovna tehnologija u osnovnoj školi. U: Nastavnik i suvremena obrazovna tehnologija. (str. 33.-39). Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci
18. Matijević, M. D. Suvremena organizacija obrazovanja odraslih. Zagreb: Školske novine, 1985.
19. Mele, M. Multimedij-nove mogućnosti v izobraževanju. Čarobna nit. 3, (3), 23-26.
20. Naputak o radu hrvatskih knjižnica – s posebnim osvrtom na rad narodnih i školskih knjižnica za vrijeme pandemije bolesti COVID-19 – 16. travnja 2020. URL: <https://www.nsk.hr/naputak-za-rad-hrvatskih-knjiznica-s-posebnim-osvrtom-na-rad-narodnih-i-skolskih-knjiznica-za-vrijeme-pandemije-bolesti-covid-19/> (16.4.2020.)
21. Potkonjak , N., Šimleša, P. (ur.). Pedagoška enciklopedija 1 i 2. Zagreb: IRO Školska knjiga, 1989.
22. Standard za školske knjižnice. URL: https://www.nsk.hr/wp-content/uploads/2012/01/Standard-za-školske-knjižnice_prijedlog.pdf (10.4.2020.)
23. Rončević, A. Multimediji u nastavi. Split: Redak, 2011.
24. Soleša, D. Obrazovna tehnologija. Sombor: Univerzitet u Novom Sadu Pedagoški fakultet u Samoboru, 2006.
25. Smjernice za rad školskih knjižnica u uvjetima bolesti COVID-19. URL: <http://www.husk.hr/wordpress/wp-content/uploads/2020/05/Smjernice-za-rad-s%CC%8Ckolskih-knjiz%CC%8Cnica-u-uvjetima-bolesti-COVID-19-2020-05-03-1.pdf> (4.5.2020.)
26. Špiranec, S., Banek Zorica, M. Informacijska pismenost: teorijski okvir i polazišta. Zagreb: Odsjek za informacijske znanosti, 2008.
27. Učitelji // Škola za život. URL: https://skolazazivot.hr/ucitelji/?fbclid=IwAR2BRV9pNkiaS5uPto431V89813yr2ux-PN_bWDdz-Irg7e9nS_F_c7MNLU (18.3.2020.)
28. Žderić, J. Medijska kultura djece i mladih: mogućnosti i zamke. Zagreb: Sretna knjiga, 2009.

Popis slika

Slika 1. Vrste nastavnih medija

Popis tablica

Tablica 1. Opće kompetencije

Tablica 2. Stručne kompetencije

Popis grafikona

Grafikon 1. Kompetencije koje učitelji razvijaju kod učenika pri uporabi multimedija

Grafikon 2. Upotreba multimedija u tipovima nastavnih sati

Grafikon 3. Sputavajući elementi za upotrebu multimedije u nastavi

Grafikon 4. Uporaba multimedija u odnosu na razvojne razine učenika

Grafikon 5. Prikaz riješenosti zadatka u postocima

Prilozi

Radni listići sa zadacima za rad u skupinama:

Skupina A.

Facebook

Napraviti Profil svoje školske knjižnice na Facebooku gdje će biti predstavljena knjižnična građa, online katalog - knjižnica; aktivnosti, prostor, knjižničarski klubovi. Napraviti maksimalno 10 objava.

Skupina B.

Twitter

Objaviti vijesti na Twitteru o svojoj školskoj knjižnici gdje će biti predstavljena knjižnična građa, online katalog - knjižnica; aktivnosti, prostor, knjižničarski klubovi. Maksimalno 20 tweetova.

Skupina C.

YouTube

Napraviti i objaviti videozapis o svojoj školskoj knjižnici gdje će biti predstavljena knjižnična građa, online katalog - knjižnica; aktivnosti, prostor, knjižničarski klubovi. Trajanje videozapisa najduže 2 minute.

Skupina D.

Instagram

Objaviti fotografije o svojoj školskoj knjižnici gdje će biti predstavljena knjižnična građa, online katalog - knjižnica; aktivnosti, prostor, knjižničarski klubovi. Maksimalno 20 fotografija.

Skupina E.

Google+

Napraviti Krug Knjižnica i objaviti svoju školsku knjižnicu gdje će biti predstavljena knjižnična građa, online katalog - knjižnica; aktivnosti, prostor, knjižničarski klubovi Maksimalno 10 objava.

Mediji i njihova uloga u nastavi

Sažetak

Mediji su svakodnevno prisutni u životu djece i mladih i nameće se potreba za intenzivnim promišljanjem o njihovom utjecaju na obrazovne ciljeve i praksu. U suvremenoj nastavi traže se nova i bolja rješenja poučavanja i učenja kako bi se stvorila sve veća učinkovitost nastave. Mediji u nastavi predstavljaju izvor za učenje, ali i sredstvo uz kojeg učenici uče. U radu će se navesti i opisati podjela i načela uporabe medija u nastavi, didaktički kriteriji izbora medija te neka od istraživanja multimedija u području obrazovanja u Hrvatskoj. Istaknut će se e-učenju zbog potrebe uvođenja e-učenja u obrazovne sustave i time prikazati ulogu suvremene školske knjižnice. Danas škola ima veliku ulogu u razvoju kritičke pismenosti kod učenika, te će u radu biti prikazano kritičko učenje medijske kulture koja je učenicima potrebna za uspješno snalaženje u suvremenom društvu.

Ključne riječi: medij, nastava, školska knjižnica, učenik, kritičko promišljanje

Media and their role in schools

Summary

The media is in the everyday lives of children and young people and therefore, it is important to investigate its influence on educational aims and practices. In modern education, we are constantly looking for better solutions to improve teaching and learning efficiency. Media in teaching is a source of information, but also a tool that students use for learning. This paper will outline the different types of media and the principles of using these in lessons, didactic criteria for choosing the media, and some of the research about using media in Croatian schools. Furthermore, it will emphasize the need for e-learning and explain the role of the modern school library. Nowadays schools have a major role in the development of critical literacy, therefore, this research focuses on critical learning of media as a necessity of coping in the modern society.

Keywords: media, teaching, school library, student, critical thinking